

СЕКЦІЯ 8 – СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНІ, ЕКОЛОГО-ЕТИЧНІ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ В ЕКОЛОГІЧНІЙ ОСВІТІ, КУЛЬТУРІ І ВИХОВАННІ ДЛЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ. ПРАВНИЧІ АСПЕКТИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

УДК 378.015.31:[502/504:005.336.2] (477:4)

Баюрко Н.В., к. п. н., доцент кафедри біології
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПІДХІД

Анотація. У статті висвітлено основні напрямки міжнародного співробітництва у розв'язанні проблем охорони навколишнього середовища. Проаналізовано різні підходи щодо екологізації навчального процесу у закладах вищої освіти країн Європейського Союзу. Зазначено форми й методи підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації завдань екологічної освіти школярів. Встановлено, що цілеспрямоване використання проєктних технологій у процесі навчальної та позааудиторної діяльності здобувачів вищої освіти сприятиме ефективному формуванню екологічної компетентності, що своєю чергою допоможе розвитку їхньої професійної спрямованості у контексті сталого розвитку.

Ключові слова: екологічна компетентність, здобувачі вищої освіти, проєктні технології, сталий розвиток.

На сучасному етапі розвитку взаємовідносин суспільства і природи екологічна криза дедалі більше поглиблюється. Екологічна ситуація значно погіршилася в Україні через повномасштабну російську агресію. Завдано непоправної шкоди природним екосистемам південних і південно-східних територій України, біосфері в цілому. Забруднення і виснаження природних ресурсів загрожує здоров'ю населення, екологічній безпеці та економічній стабільності держав світу. У цьому контексті міжнародне співробітництво у галузі охорони навколишнього середовища є вагомим складовим забезпечення екологічної безпеки та сталого розвитку суспільства й природи.

Основними напрямками участі України в міжнародному співробітництві з охорони навколишнього середовища є:

- входу України у світовий правовий екологічний простір;
- втілення сучасної, гармонізованої з міжнародною, природоохоронної політики та системи стандартів і нормативів;
- отримання технічної допомоги в галузі охорони навколишнього середовища, ядерної та радіаційної безпеки та раціонального використання природних ресурсів;
- впровадження економічних інструментів природокористування;
- навчання висококваліфікованого персоналу [5].

Своєю чергою в Україні, як і в інших державах, охорона навколишнього середовища потребує зусиль уряду і громадськості з метою втілення відповідальності суспільства за стан навколишнього середовища в офіційну політику та усі аспекти повсякденного життя.

Аналіз світового досвіду у сфері екологічної освіти показує, що у багатьох країнах приділяється велика увага екологізації навчального процесу та впровадженню до змісту освіти ідей сталого розвитку.

Так, починаючи з другої половини ХХ століття у багатьох закладах вищої освіти країн Європейського Союзу, розуміючи важливість екологічної освіти, включають в програму підготовки майбутніх учителів спеціальні навчальні дисципліни екологічного змісту. Наприклад, в Ірландії, Франції, Іспанії та Німеччині, майбутні педагоги в рамках професійної підготовки опановують спеціальні курси з екологічної освіти. У Фінляндії та Швеції було введено нову програму підго-

товки майбутніх учителів, яка зосереджується на викладанні студентам «Основ зеленого виховання», «Екології та сталого розвитку» та ін.

Крім того, країни ЄС мають національні програми та ініціативи щодо розвитку екологічної освіти, які передбачають розробку підручників, дидактичних матеріалів та інших ресурсів для вчителів. Наприклад, в Німеччині, існує програма «BNE» (Bildung für nachhaltige Entwicklung), яка пропонує матеріали та ресурси для вчителів для навчання учнів питанням екології і сталому розвитку [4].

Французькі педагоги вважають, що результатом освіти майбутнього вчителя має бути вміння організації навчальної діяльності школярів «із функціонуючою міжпредметною системою екологічних знань, які виробляються в процесі формування педагогічних умінь (організаційних, орієнтаційних, розвивальних, інформаційних, комунікативних, конструктивних, мобілізаційних, дослідницьких)» [7, с. 197]

Данія постійний учасник екологічних проєктів зі скандинавськими країнами на основі довгострокового співробітництва, шляхом проведення Північного Симпозіуму та реалізації міжнародних («Освіта в галузі навколишнього середовища в Скандинавії», «Балтійське море» і «Північне море») і національних («Чисті ріки», «Кислотні дощі», «Зелений прапор») освітніх проєктів, картування екологічного стану берегів морів [7].

В університеті Ольстера (Північна Ірландія) з 2003 року започатковано дистанційну магістерську програму «Освіта для сталого розвитку» для вчителів середньої школи. Програма включає чотири модулі: теорія та принципи освіти для сталого розвитку; методика та практичні вправи з освіти для сталого розвитку; економічні, правові та політичні аспекти сталого розвитку; управління в галузі сталого розвитку. Остаточним результатом магістерської програми є виконання дипломної роботи із впровадження освіти для сталого розвитку на локальному рівні.

Міністерство освіти Данії проводить семінари для вчителів із країн Балтійського регіону, пов'язані із впровадженням сталого розвитку у сільському господарстві, енергетиці, зеленому туризмі. Кожен семінар спрямований на один із аспектів сталого розвитку. Наприклад, на семінарі «Стале споживання енергії: енергія нового тисячоліття» обговорювались проблеми альтернативних видів енергетики, ефективності виробництва енергії, впливу енергетики на довкілля та здоров'я людей. На практичних заняттях аналізувалося щоденне використання енергії вдома, розроблялися рекомендації із заощадження, відбулася екскурсія на місцеву електростанцію, було проведено оцінку економічної доцільності її роботи та впливу діяльності на довкілля.

У Болгарії існує мережа екошкіл, яка дістала підтримку Міністерства освіти Болгарії та муніципалітетів. Для членів мережі проводяться щорічні конференції «Освіта для сталого розвитку», в яких беруть участь викладачі шкіл, неурядових організацій та співробітники Міністерства освіти. Тематика конференцій – культурні, історичні традиції та міжконфесійні відносини як важливі складові сталого розвитку, роль освітніх закладів у поширенні та сприйнятті інформації про стан довкілля [3].

Серед важливих напрямків розвитку освіти для сталого розвитку в Україні актуальним є впровадження і використання компетентнісного підходу в освітній процес закладів вищої освіти, зокрема, при підготовці педагогів.

Проблема формування різних аспектів екологічної компетентності майбутніх учителів природничих дисциплін стала предметом дослідження багатьох науковців: Н. Грейди, І. Кореневої, С. Рудишина, В. Самілик, Ю. Солоної, Л. Титаренко, М. Хроленко, Ю. Шапрана та ін.

Існують різні підходи щодо визначення поняття екологічної компетентності [2].

Науковець Ю. Шапран стверджує, що Екологічна компетентність – це складова особистісної компетентності, рівень якої виявляється у способі життя людини, її ставленні до навколишнього середовища через професійну і побутову діяльність, коли здобуті екологічні знання, навички, досвід, цінності актуалізуються в умінні приймати рішення і діяти, усвідомлюючи наслідки їхнього впливу на довкілля [8].

На нашу думку, екологічна компетентність – це складова професійної компетентності учителя, яка включає сукупність екологічних знань, уявлень, поглядів, переконань, ідеалів і моральних оцінок відносно навколишнього середовища, які інтегруються в особистісну систему екологічних цінностей, що визначають напрям життя і діяльності особистості [1, с. 3]

На формування екологічної компетентності майбутніх учителів біології спрямований насамперед змістовий аспект їхньої професійної підготовки, що детермінує впровадження нових підходів до формування змісту й організації навчання [6]. У підготовці майбутніх учителів до екологічної освіти дуже важливо забезпечити практичний досвід та інтерактивне навчання. Для цього можуть використовуватися інноваційні методи навчання, такі як проєктна діяльність, комп'ютерні дидактичні ігри, віртуальні екскурсії тощо. Також важливо забезпечити постійне професійне навчання та підтримку для учителів у галузі екології та сталого розвитку.

Однією з можливостей імплементації кращої європейської практики підготовки майбутніх учителів до екологічної освіти учнів є програма Європейського Союзу «Erasmus+», яка надає фінансову та методичну підтримку для проєктів в галузі освіти, підвищення кваліфікації та розвитку молоді в Європі та за її межами. Участь в програмі «Erasmus+» дозволяє українським освітянам розвивати міжнародні зв'язки з партнерськими інституціями в ЄС та інших країнах, впроваджувати у вітчизняну практику нові освітні програми та методики навчання, підвищувати якість освіти та забезпечувати її відповідність міжнародним стандартам.

Для подальшого вдосконалення цього процесу важливо продовжити роботу над розробкою та впровадженням спеціалізованих курсів з екологічної освіти для майбутніх учителів, які б містили практичні заняття та дослідницькі проєкти для активного розвитку екологічного світогляду, вмінь і навичок з екологічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Баярко Н. В. Шляхи формування готовності студентів до розвитку екологічної компетентності учнів. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні наукові проблеми. Розгляд, рішення, практика» / ГО «Інститут освітньої та молодіжної політики»; Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України. Одеса, 2016. С. 3–5.
2. Екологічна компетентність учителя Нової української школи. Навчально-методичний посібник в таблицях і схемах. Упорядники Коваль О. В., Погасій І. О. Чернівці, 2019. 40 с.
3. Освіта для сталого розвитку. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.unesco.de/bildung/bildung-fuer-nachhaltige-entwicklung>
4. Підліснюк В., Рудик І., Кириленко В., Вишенська І., Маслюківська О. Сталий розвиток суспільства: роль освіти. Путівник. К., 2005. 88 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/277047527_Stalij_rozvitok_suspilstva_rol_ოსვiti
5. Участь України у міжнародному співробітництві з охорони навколишнього середовища. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/14043607.pdf>
6. Хроленко М. Вимоги до змісту екологічної компетентності майбутніх учителів біології в освітньому середовищі країн Західної Європи. Освітній дискурс: зб. наук. пр. 26(9), 2020. С. 71–81.
7. Чайковська, Г. Б. Екологічна освіта студентів педагогічних вишів у країнах Західної Європи. *Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Педагогіка. Соціальна робота* / голов. ред. І. В. Козубовська. Ужгород, 2015. Вип. 37. С. 195–198.
8. Шапран Ю. П. Екологічна компетентність майбутніх учителів біології: її сутність та діагностика. *Zbiór raportów naukowych. «Postępy w nauce w ostatnich latach. Nowych rozwiązań»* (28.12.2012–30.12.2012). Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2012. 100 str.

УДК 378.091.3:37.091.12.011.3]:005.336.2

Гончар О.А., аспірант кафедри освіти дорослих
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

ФАХОВА ПІДГОТОВКА ТА РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ БЕЗПЕКИ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ У ПЕДАГОГІВ В СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Анотація. Тези доповіді презентують актуальність питань якості й безпеки соціокультурних форм організації ЗВО, зацентровано на необхідності методологічного забезпечення фахової підго-